

De opzegging van onbenoemde duurovereenkomsten: een korte beschouwing

Inleiding

Ruim 55 jaar geleden schreef H. Winkel in zijn preadvies over de vraag of er behoefte bestond aan een wettelijke regeling voor de beëindiging van duurzame contractuele rechtsbetrekkingen, indien partijen over de opzegging hiervan niets hadden afgesproken. Hij beantwoordde deze vraag vervolgens ontkennend.¹ Een algemene wettelijke regeling voor de opzegging van duurovereenkomsten is er ook niet meer gekomen. Wel zijn voor een aantal species van duurovereenkomsten, zoals de arbeidsovereenkomst en de huurovereenkomst, in de wet specifieke bepalingen opgenomen in het kader van hun opzegging. Men spreekt in dit verband ook wel over de opzegging van de (in de wet) benoemde duurovereenkomsten.

Hiervan kunnen worden onderscheiden de onbenoemde duurovereenkomsten, zoals de distributieovereenkomst, de onderhouds- en serviceovereenkomst, de managementovereenkomst, de licentieovereenkomst en de aan de maatschap gelieerde samenwerkingsovereenkomst tussen ondernemingen (bijvoorbeeld alliancing). Voor deze species van duurovereenkomsten kent de wet geen specifieke regeling. Indien in dat geval geen wettelijke grond aanwezig is voor ontbinding van de overeenkomst en partijen niets zijn overeengekomen over de duur van de overeenkomst en ook niets over de beëindiging daarvan, zal naar de rechtspraak moeten worden gekeken voor de beantwoording van de vraag of opzegging van de overeenkomst door een van de partijen mogelijk is. Bestudering van de rechtspraak levert een bijzonder casuïstisch landschap op. Men zou geneigd zijn om te verzuchten dat er geen peil op te trekken valt. Toch zijn in de rechtspraak wel degelijk enkele aspecten te onderscheiden die een rol kunnen spelen bij de opzegging van duurovereenkomsten, indien hierover niets is afgesproken.

In deze bijdrage wordt besproken op welke wijze in de rechtspraak invulling wordt gegeven aan elk van deze aspecten. Aan de orde komen de invulling van (1) de opzeggingsgrond, (2) de in acht te nemen opzegtermijn, (3) de verlenging van de opzegtermijn, (4) de financiële compensatie en (5) de aanvullende schadevergoeding. Eerst wordt besproken wat een duurovereenkomst is.

1. Preadvies van H. Winkel, Bestaat er behoefte aan een wettelijke regeling voor de beëindiging van duurzame contractuele rechtsbetrekkingen, in de opzegging waarvan niet is voorzien?, in: *Handelingen der Nederlandse Juristen-Vereeniging 1952*, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1952, p. 157 e.v.

Duurovereenkomsten voor onbepaalde tijd

Een duurovereenkomst is een kwalificatie die kan worden gegeven aan verschillende species van overeenkomsten, zoals de hiervoor genoemde distributieovereenkomst, de onderhouds- en serviceovereenkomst, maar ook de overeenkomst van opdracht.² Deze overeenkomsten kunnen als een duurovereenkomst worden gekwalificeerd indien partijen:

1. zich hebben verplicht tot een voortdurende prestatie; of
2. een reeks van prestaties zijn aangegaan, die zich over een langere tijd heeft uitgestrekt. Van belang in dit verband is of er sprake is van een bestendige handelsrelatie³ en of partijen in een contractuele relatie tot elkaar zijn gekomen, waarin zij erop mogen vertrouwen dat de ander bepaalde werkzaamheden verricht.⁴

Het komt voor dat partijen een duurrelatie zijn aangegaan zonder ooit hun afspraken over de beëindiging en de duur van hun relatie in een schriftelijke overeenkomst te hebben neergelegd. De relatie is als het ware in de loop van de tijd zo gegroeid. Ook is het mogelijk dat partijen een schriftelijke overeenkomst zijn aangegaan, waarin geen afspraken over de beëindiging en de duur zijn opgenomen. In beide gevallen wordt dan aangenomen dat een duurovereenkomst is aangegaan voor een onbepaalde tijd.

Opzeggingsbevoegdheid

Volgens rechtspraak van de Hoge Raad moet de vraag of opzegging van een duurovereenkomst mogelijk is, indien partijen hierover niets hebben afgesproken, worden beantwoord aan de hand van de redelijkheid en billijkheid in verband met alle omstandigheden van het geval.⁵

De opzeggingsgrond

De omstandigheden kunnen meebrengen dat opzegging alleen mogelijk is indien *een voldoende zwaarwegende grond* aanwezig is.⁶ Een algemene regel dat duurovereenkomsten altijd rechtsgeldig en zonder grond kunnen worden opgezegd, bestaat er op grond van de rechtspraak van de Hoge Raad niet.⁷ Bij het arrest Latour/De Bruijn was in het

2. Hof Den Bosch 21 februari 2006, NJF 2006, 309, r.o. 4.3.3.

3. In Rb. Leeuwarden 4 oktober 2006, NJF 2006, 630 en Rb. Arnhem 3 mei 2006, LJN AX7377 werd een bestendige relatie aangenomen, nu partijen al jarenlang onafgebroken zaken met elkaar hadden gedaan. In Rb. Zwolle 18 oktober 2006, LJN AZ9315 werd ondanks de duur van de relatie evenwel geen bestendige handelsrelatie aangenomen.

4. V.zr. Rb. Den Bosch 10 februari 2005, LJN AS5628.

5. HR 21 april 1995, RvdW 1995, 98 (Kakkenberg/Kakkenberg) en HR 3 december 1999, NJ 2000, 120 (Latour/De Bruijn).

6. HR 3 december 1999, NJ 2000, 120 (Latour/De Bruijn).

7. HR 3 december 1999, NJ 2000, 120 (Latour/De Bruijn).

cassatiemiddel nog betoogd dat uit de aard van de distributie-overeenkomst zou volgen dat deze zonder meer opzegbaar was, omdat de in het handelsverkeer benodigde flexibiliteit dit zou eisen, maar de Hoge Raad ging hier niet in mee.⁸

Met andere woorden: de vraag of opzegging van een overeenkomst mogelijk is, dient te worden beantwoord aan de hand van de redelijkheid en billijkheid en de omstandigheden van het geval. Deze omstandigheden kunnen meebrengen dat een opzegging mogelijk is, om welke reden dan ook, maar de omstandigheden kunnen ook meebrengen dat een opzegging alleen mogelijk is indien hiervoor een voldoende zwaarwegende grond aanwezig is. In dat laatste geval zal een partij tot het einde der tijden aan de duur-overeenkomst gebonden kunnen zijn, indien een voldoende zwaarwegende opzeggingsgrond ontbreekt. Het door de Hoge Raad gehanteerde uitgangspunt kan hier immers onder omstandigheden toe leiden.

Maar welke zijn dan die omstandigheden die een voldoende zwaarwegende grond voor opzegging kunnen meebrengen? Hierbij kan worden gedacht aan de lange duur van de relatie⁹ en de aard van de overeenkomst.¹⁰ Met dien verstande dat de lagere rechter, in enkele recente uitspraken, het enkele feit dat partijen al langere tijd met elkaar zaken doen, niet doorslaggevend heeft geacht.¹¹ In een uitspraak uit 2004 kwam de voorzieningenrechter te Arnhem tot het oordeel dat indien de opgezegde partij voor wat betreft haar omzet vrijwel volledig afhankelijk is van de opdrachten van de opzeggende partij en indien het einde van de tussen partijen bestaande overeenkomst onherroepelijk zal leiden tot het faillissement van de door de opgezegde partij gedreven onderneming, onder die omstandigheden voorschijns moet worden geoordeeld dat opzegging van de tussen partijen bestaande overeenkomst alleen mogelijk is indien daartoe een voldoende zwaarwegende grond bestaat.¹²

In de lagere rechtspraak wordt in dit verband ook wel gesproken over *een redelijke grond voor opzegging*. Het betreft hier evenwel dezelfde maatstaf als de maatstaf van *voldoende zwaarwegende grond voor opzegging*.¹³ Omdat de omstandigheden zo'n belangrijke rol spelen, is het moeilijk om aan te geven welke gronden als voldoende

zwaarwegend worden beschouwd. In ieder geval lijkt een voldoende zwaarwegende grond aanwezig indien door het voortduren van de relatie de continuïteit van de opzeggende partij in gevaar komt.¹⁴ In een recente zaak die werd voorgelegd aan de voorzieningenrechter te Utrecht, vormde het uitgangspunt dat reputatierisico, op zichzelf, een redelijke grond voor opzegging kan opleveren.¹⁵ In een zaak die speelde bij de voorzieningenrechter te Haarlem, was sprake van een samenwerkingsovereenkomst tussen twee partijen die van elkaar onderdelen afnamen voor de verkoop van een product dat zij beiden verkochten. Toen bleek dat de door beide partijen gemaakte prognose van de te realiseren verkopen, in ieder geval voor de ene partij, bij lange na niet werd gehaald, diende er iets te gebeuren om de omzet te verhogen. Een verlaging van de prijs van de onderdelen zou daaraan kunnen bijdragen. Toen de opzeggende partij precies hetzelfde onderdeel aanzienlijk goedkoper vanuit het buitenland kon betrekken en de opgezegde partij haar prijs niet wilde verlagen, had de opzeggende partij volgens de voorzieningenrechter een voldoende zwaarwegende grond om die overeenkomst op te zeggen.¹⁶

Een bijzonder geval vormen opzeggingen die worden gedaan om onoorbare redenen. In een uitspraak van de Rechtbank Leeuwarden uit 2006 is door de rechtbank een grote rol toegekend aan de omstandigheid dat de opzegging in strijd is met het recht.¹⁷ De rechtbank overwoog dat, indien moet worden aangenomen dat het de opzeggende partij in beginsel vrijstaat om de relatie te beëindigen zonder een zwaarwegende grond, dit nog niet betekent dat een relatie mag worden beëindigd op grond van onoorbare redenen. Ook uit andere recente uitspraken komt naar voren, dat de opzegging niet een ongeoorloofd doel mag hebben en er bovendien geen onjuiste feiten aan ten grondslag mogen liggen.¹⁸

Hiermee lijkt afstand te worden genomen van het uitgangspunt dat eerder nog werd ingenomen door onder meer de voorzieningenrechter te Den Bosch.¹⁹ Deze overwoog in 2005 dat zelfs wanneer de opzegging moet worden beschouwd als een drukmiddel om de opzeggende partij tot gedragingen te brengen die in strijd zijn met het recht – de wetgeving ter zake van de mededinging daaronder begrepen – dat dan nog niet betekent dat de opzegging daarmee nietig of vernietigbaar is. In deze zaak weigerde de opgezegde partij zich te conformeren aan de adviesprijs van de opzeggende partij. Met als gevolg dat deze de duurrelatie

8. HR 3 december 1999, NJ 2000, 120 (Latour/De Bruijn).

9. Hof Arnhem 10 februari 1998, te kennen uit HR 3 december 1999, NJ 2000, 120 (Latour/De Bruijn).

10. Rb. Utrecht 18 april 2007, LJV BA3564, r.o. 4.9 en Vzv. Rb. Haarlem 25 mei 2004, LJV AP0057. Zie in dit verband ook de conclusie van A-G Verkade bij HR 12 november 2004, LJV AP4460 onder verwijzing naar HR 13 februari 1976, NJ 1976, 343 en HR 16 december 1977, NJ 1978, 156.

11. Rb. Zwolle 18 oktober 2006, LJV AZ9315, r.o. 4.3 en Rb. Den Bosch 4 oktober 2006, LJV AZ0122, r.o. 4.5.

12. Vzv. Rb. Arnhem 1 oktober 2004, LJV AR5204. Zie ook Vzv. Rb. Utrecht 28 april 2000, KG 2000, 125.

13. Zo leid ik af uit HR 3 december 1999, NJ 2000, 120 (Latour/De Bruijn), r.o. 3.4, 3.6 en 3.7.

14. Rb. Almelo 10 mei 2006, LJV AX1494.

15. Vzv. Rb. Utrecht 2 september 2004, LJV AQ8799, r.o. 4.4.

16. Vzv. Rb. Haarlem 25 mei 2004, LJV AP0057.

17. Rb. Leeuwarden 4 oktober 2006, NJF 2006, 630.

18. Rb. Almelo 10 mei 2006, LJV AX1494, r.o. 4.4 en Rb. Den Bosch 4 oktober 2006, LJV AZ0122, r.o. 4.5.

19. Vzv. Rb. Den Bosch 10 februari 2005, LJV AS5628. Zie ook in dit verband Vzv. Rb. Leeuwarden 25 november 2004, LJV AR6418 en Hof Den Bosch 16 december 2004, LJV AR7840.

beëindigde. De voorzieningenrechter overwoog dat het enkele feit dat de opzeggende partij om haar moverende redenen niet meer verder wilde met de ander, voldoende grond was voor beëindiging van de relatie. Voorts overwoog de voorzieningenrechter dat voor het opzeggen van een duurovereenkomst in het algemeen niet vereist is dat de opzeggende partij daartoe een deugdelijke of gegronde reden heeft.²⁰

De in acht te nemen opzegtermijn

Zoals hiervoor is opgemerkt, kunnen de omstandigheden ertoe leiden dat voor een rechtsgeldige opzegging een voldoende zwaarwegende grond vereist is. Uit de rechtspraak komt naar voren dat in dat geval in beginsel ook een redelijke opzegtermijn in acht dient te worden genomen.²¹ Ik leid uit deze rechtspraak af dat het vereiste van de redelijke opzegtermijn pas aan de orde komt nadat eerst is vastgesteld dat een voldoende zwaarwegende grond aanwezig is.

Lang niet altijd speelt in de lagere rechtspraak de vraag of een voldoende zwaarwegende grond aanwezig is een rol bij de opzegging. In een groot aantal van de door mij bestudeerde uitspraken speelt niet de aanwezigheid van een voldoende zwaarwegende opzeggingsgrond een doorslaggevende rol, maar het in acht nemen van een redelijke opzegtermijn.²²

In een recent arrest van het Hof Den Bosch is aangegeven welke omstandigheden een rol spelen bij de vraag of een opzegtermijn in acht dient te worden genomen.²³ Het hof neemt als relevante omstandigheden in aanmerking: de duur van de overeenkomst en het monopolie van de opzeggende partij, evenals het vertrouwen dat de opgezegde partij mocht hebben in het voortduren van de relatie. Ook het vertrouwen van de opgezegde partij, dat zij bij het beëindigen van de relatie een fatsoenlijke periode van tevoren daarover zou worden ingelicht, om op die wijze voldoende in de gelegenheid te worden gesteld om met een andere partij een overeenkomst aan te gaan²⁴ dan wel in de gelegenheid zou worden gesteld om de beëindiging van de arbeidsovereenkomsten met haar eigen werknemers na te streven, speelt volgens het hof hierbij een rol. Voorts wordt van belang geacht of er investeringen zijn gedaan door de opgezegde partij. Zo ja, dan dienen die in een opzegtermijn te worden verdisconteerd.²⁵ Daarnaast is van belang of de

opgezegde partij gebruik kan maken van uitwijkmogelijkheden om de teruggang in haar omzet op te vangen.²⁶ Ook de reden voor opzegging²⁷ en de aard van de overeenkomst²⁸ spelen een rol.

Deze omstandigheden spelen niet alleen een rol bij de beoordeling of een opzegtermijn in acht dient te worden genomen, maar vooral bij het bepalen van de lengte van de opzegtermijn.²⁹ Deze moet immers redelijk zijn. Bij het bepalen van deze termijn moeten de wederzijdse belangen van beide partijen worden afgewogen.³⁰ Ook bij het bepalen van de lengte van de opzegtermijn zijn aard en gewicht van de redenen voor opzegging van belang,³¹ evenals de aard³² en de duur³³ van de overeenkomst en het belang voor de opgezegde partij, dat deze de tijd moet hebben om naar een andere bron van inkomsten uit te zien³⁴ en haar organisatie voor te bereiden op, en aan te passen aan, het wegvallen van de omzet.³⁵ Voorts kan het ontbreken van een afdwingbare tegenprestatie aan de kant van de wederpartij een relevante omstandigheid zijn bij het bepalen van de lengte van de opzegtermijn.³⁶ De rechtspraak over wat een redelijke opzegtermijn is, is nogal casuïstisch, bijvoorbeeld:

- Rb. Rotterdam 12 oktober 2005, LJV AU4422 (looptijd 28 jaar; belang opgezegde partij, dat zij de tijd moet hebben om naar een andere bron van inkomsten uit te zien, prevaleert; opzegtermijn zes maanden);
- Vzv. Rb. Haarlem 25 mei 2004, LJV AP0057 (looptijd één jaar; geen enkele afhankelijkheid; geen opzegtermijn);
- Rb. Rotterdam 30 juli 2003, NJF 2003, 7 (looptijd ruim veertien jaar; beleidswijziging, gewijzigde markt-omstandigheden, klein aandeel in de omzet; opzegtermijn zes maanden);
- Vzv. Rb. Utrecht 28 april 2000, KG 2000, 125 (looptijd ruim vijf jaar; de jaarlijkse omzetten, de afhankelijkheid, de omstandigheid dat het plotseling stopzetten van de

20. Vzv. Rb. Den Bosch 10 februari 2005, LJV AS5628.

21. Zie bijv. Hof Den Bosch 25 april 2006, LJV AX2470 en Rb. Utrecht 18 april 2007, LJV BA3564.

22. Zie o.m. Rb. Arnhem 3 mei 2006, LJV AX7377; Rb. Arnhem 27 april 2005, LJV AT7614 en Rb. Rotterdam 12 oktober 2005, NJF 2006, 62.

23. Hof Den Bosch 21 februari 2006, NJF 2006, 309.

24. Zie ook Hof Den Bosch 25 april 2006, LJV AX2470.

25. Zo leid ik af uit HR 21 juni 1991, NJ 1991, 742 (Mattel/Borka). Zie ook Rb. Den Bosch 4 oktober 2006, LJV AZ0122, r.o. 4.5. Hoewel het ging om een contractuele opzegtermijn, meen ik dat de overweging van de rechtbank ook van toepassing is bij het bepalen van de opzegtermijn in het geval partijen niets zijn overeengekomen over de beëindiging.

26. Rb. Almelo 10 mei 2006, LJV AX1494, r.o. 5.2. Zie ook Rb. Haarlem 25 mei 2004, LJV AP0057.

27. Rb. Utrecht 14 juni 2000, JOR 2000, 177.

28. Rb. Haarlem 25 mei 2004, LJV AP0057.

29. Hof Den Bosch 21 februari 2006, NJF 2006, 309. Zie ook Vzv. Rb. Rotterdam 8 juni 1990, KG 1991, 101 en Rb. Den Bosch 30 december 1994, NJkort 1995, 11.

30. HR 21 april 1995, RvdW 1995, 98 (Kakkenberg/Kakkenberg). Zie voor meer recente lagere rechtspraak o.m.: Hof Den Bosch 21 februari 2006, NJF 2006, 309; Vzv. Rb. Utrecht 2 september 2004, LJV AQ8799, r.o. 4.11 en Vzv. Rb. Utrecht 11 januari 2000, KG 2000, 70.

31. HR 21 april 1995, RvdW 1995, 98 (Kakkenberg/Kakkenberg). Zie ook Vzv. Rb. Utrecht 11 januari 2000, KG 2000, 70. Zie verder Rb. Utrecht 14 juni 2000, JOR 2000, 177. De rechter oordeelde dat indien een partij wenst op te zeggen met onmiddellijke ingang, er sprake zal moeten zijn van zwaarwegende gronden voor opzegging.

32. Rb. Arnhem 3 mei 2006, LJV AX7377.

33. Vzv. Rb. Utrecht 11 januari 2000, KG 2000, 70.

34. Rb. Rotterdam 12 oktober 2005, NJF 2006, 62.

35. Vzv. Rb. Utrecht 11 januari 2000, KG 2000, 70.

36. Rb. Utrecht 18 april 2007, LJV BA3564, r.o. 4.8.

- leveringen het faillissement tot gevolg zal hebben, de wederzijdse belangen; opzegtermijn vier maanden);
- V.zr. Rb. Utrecht 11 januari 2000, KG 2000, 70 (looptijd 65 jaar; lange duur, afstemmen van het productieproces, afhankelijkheid, investeringen, gevolgen personeelsbestand; opzegtermijn van minstens twee jaar is een redelijke opzegtermijn).

De verlenging van de opzegtermijn

Indien een te korte opzegtermijn in acht is genomen, kan de opzeggende partij zich tot de rechter wenden met het verzoek om de opzeggende partij te gebieden een langere opzegtermijn in acht te nemen. Dit is recentelijk nog aangenomen door de Rechtbank Leeuwarden voor de opzegging van een kredietovereenkomst.³⁷ De rechtbank overwoog dat op grond van artikel 3:42 BW een niet-rechtsgeldige opzegging geconverteerd kan worden in een geldige opzegging door verlenging van de opzegtermijn tot een redelijke opzegtermijn. Niet in alle gevallen zal een verlenging van de opzegtermijn wenselijk zijn, bijvoorbeeld indien naar aanleiding van de opzegging spanningen zijn gerezen tussen partijen.³⁸ Ook wordt een verzoek tot verlenging niet altijd toegewezen. In een arrest van het Hof Amsterdam achtte het hof onvoldoende termen aanwezig voor conversie.³⁹ Uit een uitspraak van de Rechtbank Den Bosch leid ik af dat een opzegtermijn boven een bepaalde lengte beter kan worden omgezet in een vergoeding.⁴⁰

De financiële compensatie

Het niet in acht nemen van een redelijke opzegtermijn kan worden aangemerkt als een toerekenbare tekortkoming in de nakoming van de overeenkomst. In dat geval kan de overeenkomst weliswaar rechtsgeldig worden beëindigd, maar ontstaat een verplichting voor de opzeggende partij tot het betalen van een vergoeding van de schade die de opgezegde partij, als gevolg van het niet in acht nemen van de redelijke opzegtermijn, lijdt. Voor het berekenen van de schade moet volgens de Rechtbank Arnhem zo nauwkeurig mogelijk worden vastgesteld wat er zou zijn gebeurd als de opzeggende partij een redelijke opzegtermijn in acht zou hebben genomen.⁴¹ In de zaak die werd voorgelegd aan de rechtbank, had een vervoerder het vervoerscontract met een opdrachtgever opgezegd zonder een redelijke opzegtermijn in acht te nemen. Vervolgens had de opdrachtgever (de opgezegde partij) zich genoodzaakt gezien om tegen ongunstige tarieven een overeenkomst aan te gaan met een andere vervoerder. Het Hof Den Bosch overwoog dat voor vergoeding in aanmerking kan komen de nettowinst die resteert na aftrek van de op die uitvoering

drukkende kosten, en voorts – naar evenredigheid – de verdere bedrijfslasten over de periode dat de opzegtermijn in acht dient te worden genomen.⁴² In een zaak die werd voorgelegd aan de Rechtbank Rotterdam, was ook geen opzegtermijn in acht genomen. De rechtbank overwoog dat een opzegtermijn van zes maanden, gelet op de omstandigheden, redelijk zou zijn geweest, en veroordeelde de opzeggende partij tot vergoeding van het honorarium over deze gefixeerde opzegtermijn.⁴³

De aanvullende schadevergoeding

Ten slotte wordt in uitzonderingsgevallen in de rechtspraak een verplichting tot het betalen van aanvullende schadevergoeding aangenomen, ook al heeft de opzeggende partij een redelijke opzegtermijn in acht genomen. Een recht op aanvullende schadevergoeding kan bestaan, indien een verhoudingsgewijs lange opzegtermijn niet voldoende is om aan de gerechtvaardigde belangen van de opgezegde partij tegemoet te komen. Een dergelijke situatie kan zich voordoen, indien de opgezegde partij in de gerechtvaardigde verwachting verkeerde dat de overeenkomst zou voortduren en derhalve een omvangrijke investering heeft gedaan, die zij nog geheel niet heeft kunnen terugverdienen.⁴⁴

Conclusie

Een algemene wettelijke regeling voor de opzegging van duurovereenkomsten is er nooit gekomen. De rechtspraak heeft hier een belangrijke taak vervuld. De Hoge Raad heeft de opzegbaarheid van onbenoemde duurovereenkomsten gekoppeld aan de redelijkheid en billijkheid in samenhang met de omstandigheden van het geval. In de lagere rechtspraak is hier een nadere uitwerking aan gegeven. Ondanks de casuïstiek volgt uit deze rechtspraak dat in hoofdlijnen (1) de reden voor opzegging, (2) de in acht genomen opzegtermijn, dan wel (3) verlenging van de opzegtermijn en (4) de financiële compensatie eventueel met (5) een aanvullende schadevergoeding van belang zijn voor de vraag of opzegging mogelijk is, indien partijen hierover niets hebben afgesproken. Uit de rechtspraak komt naar voren dat met name de aanwezigheid van een redelijke opzeggingsgrond en het in acht nemen van een redelijke opzegtermijn in de meeste gevallen doorslaggevend zijn bij de beantwoording van de vraag of opzegging mogelijk is. Deze aspecten worden op hun beurt weer ingekleurd door de concrete omstandigheden van het geval.

*Mr. M.H. Visscher
Stibbe*

37. Rb. Leeuwarden 15 november 2006, JOR 2007, 25, r.o. 2.4.

38. Zie ook V.zr. Rb. Utrecht 11 januari 2000, KG 2000, 70.

39. Vgl. Hof Amsterdam 27 maart 1986, KG 1989, 121 (Edor/Matchbox). Het hof achtte onvoldoende termen aanwezig voor conversie.

40. Rb. Den Bosch 30 december 1994, NJkort 1995, 11.

41. Rb. Arnhem 27 april 2005, LJN AT7614. Zie ook V.zr. Rb. Utrecht 11 januari 2000, KG 2000, 70.

42. Hof Den Bosch 25 april 2006, LJN AX2470. Zie ook V.zr. Rb. Utrecht 11 januari 2000, KG 2000, 70.

43. Rb. Rotterdam 12 oktober 2005, NJF 2006, 62.

44. Rb. Rotterdam 12 oktober 2005, NJF 2006, 62. De rechtbank zal zich hebben gebaseerd op HR 21 juni 1991, NJ 1991, 742 (Mattel/Borka). Zie ook Rb. Den Bosch 30 december 1994, NJkort 1995, 11.